

PARTICIPATIE IN HET BRUSSELS GEWEST: UITDAGINGEN, BEVINDINGEN EN ONTWIKKELING

Visienota

Dienst Participatie in het Brussels Gewest

COLOFON

Auteur

perspective.brussels
Naamsestraat 59 - 1000 Brussel

Voltooiingsdatum

september 2022

Contact

Stéphanie Willems: swillems@perspective.brussels

Cassio Lopes: clopes@perspective.brussels

Marie Noack : mnoack@perspective.brussels

Guillaume Petit : gpetit@perspective.brussels

INHOUDSOPGAVE

DE REFERENTE AAN HET WOORD	4
I. VOOR EEN POSITIEF IMAGO VAN HET OVERHEIDSOPTREDEN	5
1. DE BRUSSELSE REALITEIT	6
II. STAND VAN ZAKEN MET BETREKKING TOT DE BEHOEFTE	8
1. METHODOLOGIE	8
<i>Eerste ontmoeting met de brusselaars opt het Irisfeest</i>	9
2. DIAGNOSE	9
2.1. De doelstellingen specificeren die worden toegekend aan participatie binnen de projecten	10
<i>Focus op participatie in kwesties inzake ruimtelijke ordening</i>	12
2.2. De bereikbaarheid van de processen en de inclusie van de diverse doelgroepen versterken	13
2.3. De coördinatie, samenhang, cohesie en communicatie tussen de verschillende actoren van de participatie uitbouwen	14
2.4. De technische, menselijke en financiële middelen die aan de verschillende processen worden toegewezen, versterken	15
3. CONCLUSIES VAN DE DIAGNOSE	16
III. OPERATIONALISERING	17
1. VASTSTELLEN VAN EEN KADER DAT DE PARTICIPATIEVE DEMOCRATIE VERSTERKT	17
1.1. Het platform	17
1.2. De middelen van de dienst	18
2. HET ONTSTAAN VAN BURGERINITIATIEVEN AANMOEDIGEN	19
2.1. Focus op de inclusie van de doelgroepen	20
3. PLANNING	22

DE REFERENTE AAN HET WOORD

In maart 2022 kon ik tot mijn vreugde aan de slag gaan als referente van de nieuwe Dienst Burgerparticipatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Wij beschikten over de richtsnoeren die de regering heeft vastgesteld in het kader van de Algemene Beleidsverklaring 2019-2024, zoals uiteengezet in de oriëntatienota van de minister van Participatieve Democratie aan het Parlement, alsook over een nota aan de regering waarin bepaalde uitvoeringsvoorwaarden en onze opdrachten zijn gespecificeerd. Ik vermeld hier twee citaten die als leidraad hebben gediend voor onze voorbereidende werkzaamheden:

- > *"De cultuur en het gebruik van participatieve methodes versterken en stimuleren bij de ontwikkeling van projecten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest";*
- > *"Een ondersteunende rol bij gewestelijke en lokale openbare instanties, en voor burgercollectieven die ondersteuning wensen".*

De nota bevatte ook een aantal doelstellingen, onder meer het opstellen van een visienota binnen 6 maanden na het aantreden van de referent.

We begrepen al snel dat de installatie van de dienst onmogelijk het onderwerp kon zijn van een onderonsje en van besprekingen achter gesloten deuren. Het sprak voor zich dat het heel belangrijk was om de dienst uit te bouwen op basis van de oriëntatienota, maar ook op basis van de bevindingen en behoeften die door de actoren zelf – zowel openbare (gewestelijke en lokale openbare instanties) als private (de burger, collectieven, verenigingen) actoren – werden doorgespeeld.

Zeer snel werden afspraken gemaakt en in tweeënhalve maand tijd vonden meer dan dertig ontmoetingen plaats. De dienst kon onmogelijk binnen het beschikbare tijdsbestek van gedachten wisselen met alle actoren die actief zijn op het vlak van participatie. Deze werkzaamheden moeten worden voortgezet, want de betrokken partijen zijn heel rijk en divers.

We willen alle actoren die we hebben ontmoet, oprecht bedanken. Zij hebben input en stimulansen geleverd voor onze denkoefening en ze stellen ons in staat om vandaag deze visienota, die uit drie delen bestaat, voor te stellen.

In het eerste deel staan we stil bij de uitdagingen rond participatieve democratie in België en meer specifiek in het Brussels Gewest. Het tweede deel bevat de diagnose van de behoeften op het gebied van participatie en de redenen die de invoering van een kwaliteitsvol proces belemmeren. In het derde deel ten slotte worden de middelen uiteengezet die de dienst heeft bedacht om zijn actie uit te voeren en aan de in de diagnose vastgestelde behoeften te voldoen.

De hier geformuleerde visie zal worden verrijkt en zal evolueren naarmate wij onze acties opzetten en ontmoetingen organiseren. Ze moet voortdurend worden aangewakkerd door onze besprekingen en denkoefeningen.

Doe dus een beroep op ons en laten we van gedachten wisselen!

Stéphanie WILLEMS

I. VOOR EEN POSITIEF IMAGO VAN HET OVERHEIDSOPTREDEN

Het staat buiten kijf dat de kloof tussen burgers en politieke machthebbers groter wordt. Talrijke barometers hebben dit in de loop der jaren aangetoond¹.

De symptomen zijn talrijk en nemen nog toe: gebrek aan belangstelling voor de publieke zaak, wantrouwen jegens instellingen en politici, onthoudingspercentage bij de verkiezingen², indruk van inefficiëntie van de openbare diensten, wildgroei van valse informatie (fake news) ...

De vaststelling is pijnlijk: veel burgers trekken de legitimiteit van het overheidsoptreden in twijfel, verzetten zich ertegen, tonen geen belangstelling of distantiëren zich er zelfs volledig van. We mogen echter niet denken dat ze afstandelijk en weinig betrokken zijn. De meesten hebben iets te delen en voelen de behoefte dat naar hen wordt geluisterd. Maar er zijn ook gevaren voor ons democratische systeem: vormen van populisme en extreme ideeën profiteren van die frustratie en van die behoefte gehoord te worden. Het verlies van vertrouwen in de publieke actoren en instellingen leidt tot gebrek aan respect en zelfs tot ongehoorzaamheid aan de genomen besluiten.

In deze fase van bewustwording moeten we collectief de dieperliggende redenen van die afwijzingsmechanismen ter discussie stellen en inzien dat er dringend actie moet worden ondernomen. Welke betekenis geven we vandaag aan de politieke actie en de representatieve democratie? Hoe kunnen we naar meer efficiëntie, transparantie en begrijpelijkheid toewerken in een complexe institutionele context? Hoe kunnen we de voorwaarden scheppen om de burgers opnieuw bij de politieke actie te betrekken?

Wat betreft de antwoorden die moeten worden geboden met het oog op een doeltreffend overheidsoptreden en een hernieuwde aansluiting bij de burger, zijn de processen van burgerparticipatie en -overleg weliswaar niet de enige te activeren hefboomen, maar wel belangrijke steunpunten. Ze maken het mogelijk beter rekening te houden met de ideeën en meningen van de burgers in een tijdsbestek dat verschilt van dat van de verkiezingen en er een aanvulling op vormt. Ze bieden de kans de burgers te betrekken bij het politieke leven en niet langer dingen voor hen te regelen zonder hen!

Het gaat er dus om een innovatief governancesysteem in te voeren dat het politieke optreden voorlicht, zonder het te vervangen. Die innovatieve governance, waarbij de burger nauwer wordt betrokken, streeft naar een versterking van zowel de democratische legitimiteit als de kwaliteit van de genomen beslissingen, maar wil ook de burgers informeren, opleiden en hun kennis verbeteren, om ze af te houden van populisme, fake news en complottheorieën.

---

¹

- B. SCHEUER, S. BOUQUIN & D. TREMBLOY, Noir, Jaune, Blues 2017, *Quel monde voulons-nous bâtir ?* (cecinestpasunecrise.org), 2017.
- *Grand baromètre : la crise de confiance envers les politiques se confirme*, in Le Soir, 13.12.2021. ([Grand Baromètre : la crise de confiance envers les politiques se confirme - LeSoir.be](http://GrandBarometre:la crise de confiance envers les politiques se confirme - LeSoir.be))
- *Baromètre Solidaris 2021, Confiance et Bien-être*, Institut Solidaris, december 2021. ([Baromètre Confiance & Bien-être 2021 – Institut Solidaris \(institut-solidaris.be\)](http://Barometre Confiance & Bien-être 2021 – Institut Solidaris (institut-solidaris.be)))

² 17% van de Brusselaars is niet komen stemmen voor de kamer van volksvertegenwoordigers bij de verkiezingen van 2019 (bronnen BISA - Perspective: 17% van de Brusselaars heeft niet gestemd voor de kamer van volksvertegenwoordigers bij de verkiezingen van 2019 | BISA)

1. DE BRUSSELSE REALITEIT

Brussel, als jong kosmopolitisch gewest³ met meer dan 1,2 miljoen burgers, is niet immuun voor kritiek op zijn werking en de resultaten van zijn overheidsop treden. Brussel staat voor tal van complexe uitdagingen: de strijd tegen ongelijkheid en bestaansonzekerheid, economische ontwikkeling ten dienste van zijn inwoners, klimaat- en ecologische transitie, sociale verbondenheid en culturele vermenging, 'leven in de stad' en stedelijk weefsel, opvang en beheer van de migratiestromen ... Net als andere grote steden zullen de antwoorden die de stad vandaag kan geven, haar in staat stellen de grote omwentelingen die tegen 2030 nodig zijn, aan te pakken.

In de "Sociaaleconomische, territoriale en ecologische diagnose van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest na de Covid-19-pandemie"⁴ stelt perspective.brussels vast dat de gezondheids crisis in het Brussels Gewest de sociale kwetsbaarheden blootlegt en versnelt. Perspective belicht ook andere uitdagingen, zoals metropoolvorming, beredeneerde stedelijke dichtheid, de 'stad van de nabijheid' en de stad die andere schokken veerkrachtig kan opvangen.

De conclusie luidt ook: "De huidige crisis zou dezelfde rol kunnen spelen in de manier waarop de transformatie van het grondgebied wordt aangepakt en kan bepalen hoe het leven in de stad er de komende decennia zal uitzien"⁵, waarbij wordt gespecificeerd: "In deze context moeten de definitie en de vertaling van de elementen van een visie in een methode, een tijdschema en instrumenten meer dan ooit het voorwerp uitmaken van een strategie die erop gericht is **de verschillende actoren van de stad (waaronder in de eerste plaats de burgers) erbij te betrekken**, te beginnen met een doeltreffende communicatie die op alle doelgroepen is gericht om te informeren, uit te leggen en een sereen debat mogelijk te maken"⁶.

Want de broodnodige fundamentele strategie voor het Brusselse Gewest is: de Brusselaars in al hun diversiteit, in al hun verschillen en in alle transparantie betrekken bij de co-constructie van de Stad van Morgen. Participatie zal helpen om de systemische uitdagingen aan te pakken die het Gewest zowel op lokaal niveau als in zijn alomvattend overheidsbeleid moet aanpakken en om opnieuw een gemeenschappelijke taal te creëren. Het individualisme en het 'ik' de rug toekeren om over te gaan naar een identiteit van 'ons' en praktijken van solidariteit tussen Brusselaars.

De regering bevestigde dit in 2019: "De meerderheidspartners hopen dat de Brusselaars de democratische ruimte innemen en steunen alle initiatieven die de Brusselse identiteit, de sociale cohesie en de verbondenheid van de Brusselaars met hun wijk, hun gemeente, hun Gewest versterken. Deze Brusselse identiteit blinkt uit in veerkracht en openheid naar de wereld. De strijd tegen discriminatie,

---

³ In zijn analyses van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft het BISA van Perspective het over een Brusselse bevolking die sterk verschilt van die van de andere twee gewesten. Brussel is het gewest met de jongste bevolking, met nog steeds een hoog internationaal migratiesaldo en met een groot deel van de bevolking onder de armoederisicodrempel.

(Bronnen: *Demografische barometer 2020 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, focus 43, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, 2020; *Demografische barometer 2021 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, focus 46, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, 2021; *Mini-Bru: het Brussels Gewest in cijfers*, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, 2022).

⁴ *Sociaaleconomische, territoriale en ecologische diagnose van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest na de Covid-19-pandemie*, perspective.brussels, Brussel, mei 2022.

⁵ Diagnose, op. cit., p. 187.

⁶ Diagnose, op. cit., p. 193.

*ongelijkheid en overlast staat centraal in een beleid van gelijke rechten dat de empowerment van elke Brusselse burger garandeert."*⁷

Zo werd in 2019 een nieuwe ministeriële bevoegdheid voor participatieve democratie, toegekend aan minister Alain Maron, gecreëerd en werd politiek de wil uitgesproken om een Dienst Participatie op te richten op het grondgebied van het Brussels Gewest. Met de oprichting van deze dienst wil de Brusselse Regering participatie vergemakkelijken door lokale en gewestelijke overheidsinstanties en burgercollectieven te ondersteunen.

De ambitie is er. De bakens zijn uitgezet. Participatie staat ten dienste van het Gewest om het te versterken en te ondersteunen bij de antwoorden die het moet geven op zijn grote uitdagingen.

---

⁷Gemeenschappelijke algemene beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigde College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie - Regeerperiode 2019-2024, pagina's 7-8.

II. STAND VAN ZAKEN MET BETREKKING TOT DE BEHOEFTE

1. METHODOLOGIE

Na een eerste kennisname van de bestaande literatuur over burgerparticipatie heeft de dienst een kader voor semigestructureerde interviews opgesteld om de ontmoetingen met de Brusselse actoren op het gebied van participatie (academici, besturen, studiebureaus, verenigingsnetwerken) in goede banen te leiden. De dienst stelde de onmisbare kwesties aan de orde en liet daarbij een vlotte en vrije discussie plaatsvinden, waaruit nog niet in kaart gebrachte behoeften en bekommernissen naar voren kwamen.

Van mei tot begin juli 2022 heeft de dienst meer dan dertig⁸ actoren ontmoet. Naarmate deze ontmoetingen plaatsvonden, werden de gesprekken getranscribeerd en werd de informatie geconsolideerd tijdens tussentijdse werksessies binnen de dienst.

Er is ook een benchmarking⁹ uitgevoerd met andere grote Europese en internationale steden. De aldus vastgestelde goede praktijken worden in de volgende diagnose belicht.

Tot slot was de Dienst Participatie aanwezig op het Irisfeest in mei 2022, op de stand van perspective.brussels. Deze aanwezigheid maakte het mogelijk met de Brusselaars van gedachten te wisselen en droeg bij tot een kritische kijk op participatie.

---

⁸ Atelier de Recherche et d'Action urbaines, de heer Mathieu Berger (UCL), FOD Beleid en Ondersteuning (BOSA), Brulocalis, Brussel Leefmilieu, Cel Studentenleven (perspective.brussels), Centre interministériel de la Participation citoyenne (Parijs), Citydev, CIBG.brussels, afdeling Territoriale Strategie (perspective.brussels), de heer Eric Corijn (VUB), Ecores, Etudes et Recherches Urbaines (ERU), Eurocities, Federatie van de maatschappelijke diensten, Koning Boudewijnstichting, G1000, Giveaday, Inter-Environnement Bruxelles, Missions Publiques, Franstalig Brussels Parlement, Periferia, de heer Jean-Benoît Pillet (ULB), de heer Min Reuchamps (UCL), Dienst Scholen (perspective.brussels), Dienst ICT (perspective.brussels), Dienst Participatie van de Stad Brussel, Urban.brussels, Urban Species, mevrouw Emilie Van Haute (ULB), 21 Solutions.

⁹ Parijs, Berlijn, Helsinki en Buenos Aires.

EERSTE ONTMOETING MET DE BRUSSELAARS OP HET IRISFEEST !

Op 8 mei 2022 vond zoals elk jaar het Irisfeest plaats in het Koninklijk Park. De dienst Participatie heeft dit feestelijke moment aangegrepen om voor het eerst de stemming te peilen.

Als lokkertje werd een animatie 'ideale wijk' aangeboden, waarbij de Brusselaars werden uitgenodigd om de diensten en infrastructures te selecteren die onontbeerlijk zijn voor hun woonplek. De animatie heeft het mogelijk gemaakt om, tussen individuele keuzes en collectieve behoeften in, de aanzet te geven tot enkele beschouwingen over participatie.

Deze animatie leidde tot erg rijke uitwisselingen (een vijftigtal) en de meest geïnteresseerde personen werden uitgenodigd om een vragenlijst te beantwoorden op een digitale tablet of op papier.

Deze eerste contacten en uitwisselingen hebben geenszins de pretentie een representatief sociologisch onderzoek te zijn, maar bevestigden wel bepaalde tendensen die reeds tijdens de gesprekken naar voren waren gekomen, met name:

- > Het gebrek aan informatie over de processen.

De meesten van hen vertelden ons dat zij niet op de hoogte waren van de verschillende lopende initiatieven.

- > De behoefte aan diversificatie van de communicatiekanalen.

Sommigen gaven de voorkeur aan communicatie via de sociale netwerken, anderen via buurtkranten en huis-aan-huisbladen, en weer anderen via affiches in het openbaar vervoer.

- > De behoefte aan flexibiliteit en duidelijkheid over het aantal uren engagement dat vereist is voor participatie aan het project.

Er werd gemeld dat er veel meer momenten van participatie ('s avonds, in het weekend, na het werk ...) moeten komen en dat vanaf het begin moet worden uitgelegd hoeveel tijd het engagement voor het proces in beslag zal nemen.

- > Behoeftte aan transparantie.

Er werd melding gemaakt van een gebrek aan uitleg over de uitdagingen en de resultaten van de processen.

2. DIAGNOSE

We benadrukken hierbij graag de bijzonder enthousiaste manier waarop de Brusselse actoren (uit de academische wereld, de overheid, de studie- en faciliteringsbureaus, het verenigingsleven en de burgers) de Dienst Participatie hebben ontvangen. Er is een onbetwistbare behoefte om in het Brussels Gewest een dienst op te richten die de ontwikkeling van burgerparticipatie op basis van kwaliteitsvolle criteria en tools mogelijk maakt.

We wijzen erop dat België, met inbegrip van het Brussels Gewest, internationaal reeds wordt erkend als brenger van innovatieve mechanismen¹⁰ en als voorloper in de denkoefening over burgerparticipatie. Voorbeelden hiervan zijn de G1000, een uniek laboratorium dat in Brussel het levenslicht zag, of de opkomst in de afgelopen jaren van talrijke innovatieve participatieve dynamieken (lokale raden of

---

¹⁰ Eight ways to institutionalise deliberative democracy, OECD Public Governance Policy Papers, nr. 12, 14 december 2021.

panels, overlegprocessen via uitloting, participatieve budgetten, enz.) en de oprichting van specifieke diensten op gemeentelijk niveau, waaruit blijkt dat er een steeds sterkere wil is om de burgers bij overheidsprojecten te betrekken¹¹.

Burgerparticipatie is echter nog steeds een proces dat in het Brusselse Gewest nauwelijks gediversifieerd, uitgebreid en versterkt wordt. De term 'participatie' en het adjectief 'participatief' worden vandaag nog te vaak misbruikt en doen weinig recht aan wat een dergelijke benadering werkelijk zou moeten inhouden. Alle actoren die wij hebben ontmoet, zijn zich ervan bewust dat er de kwaliteit van bepaalde processen nog voor verbetering vatbaar is.

Er wordt dus veel verwacht van de actie van de Dienst Participatie.

* *
*

Alle door de dienst uitgevoerde stappen en ontmoetingen hebben het mogelijk gemaakt vast te stellen wat er precies vereist is voor de invoering van kwaliteitsvolle participatieprocessen.

We hebben die behoeften als volgt ingedeeld:

1. de doelstellingen specificeren die worden toegekend aan participatie binnen de projecten;
2. de bereikbaarheid van de processen en de inclusie van de diverse doelgroepen versterken;
3. de coördinatie, samenhang, cohesie en communicatie tussen de verschillende actoren van de participatie uitbouwen;
4. de technische, menselijke en financiële middelen die aan de verschillende processen worden toegewezen, versterken.

2.1. DE DOELSTELLINGEN SPECIFICEREN DIE WORDEN TOEGEKEND AAN PARTICIPATIE BINNEN DE PROJECTEN

Veel van de actoren die wij hebben ontmoet, hebben vastgesteld dat in sommige projecten waarin ruimte voor participatie wordt geboden, de doelstellingen van die participatie en de mate van betrokkenheid of de gewenste ruimte voor de betrokkenheid van de burgers niet duidelijk worden omschreven.

Als men een echte en oprechte participatie wil ontwikkelen die de kwaliteit van een project en/of het vertrouwen tussen de overheid en de burgers versterkt, moeten de behoeften en het kader van een proces op voorhand duidelijk worden omschreven.

Ook moet binnen elk project worden herinnerd aan de minimumnorm die vereist is voor de participatie (informatie, inclusie, beraadslaging en follow-up) om manipulatie of overname van processen te vermijden. Tot slot moeten transparantie en verhoogde waakzaamheid aan de dag worden gelegd wat betreft de manier waarop de resultaten van elk proces zullen worden geïntegreerd of in aanmerking worden genomen. Er bestaan tal van richtsnoeren en tools waarmee projectleiders zich kunnen situeren

---

¹¹ Les Mini-publics en Belgique (2001-2018): expériences de panels citoyens délibératifs, weekbrief van het CRISP nr. 2477- 2478, 2020.

ten aanzien van de gewenste mate van betrokkenheid en het beoogde participatieniveau (informatie, raadpleging, co-constructie). Die moeten kunnen dienen als uitgangspunt.

Er is ook vastgesteld binnen het Brussels Gewest dat participatie vaak te laat aan bod komt in de processen. Ze komt dan boven op instrumenten, programma's, plannen, projecten en maatregelen die in het beste geval al op papier zijn vastgelegd en in het slechtste geval al worden toegepast.

Sommige processen zijn geïntegreerd in gereguleerde openbare procedures, met korte en strikte deadlines die het niet mogelijk maken de gewenste kwaliteitsvolle ruimten tot stand te brengen. Bovendien zijn deze processen al te vaak slechts loutere infomomenten.

Veel actoren vinden het nodig de kwaliteit van deze ruimten ter discussie te stellen en verder te gaan dan deze infomomenten, zodat echte participatie kan ontstaan en projecten kunnen worden opgezet die beter aansluiten bij de realiteit en de behoeften van de burgers.

In deze fase, en met het voorgaande in het achterhoofd, kunnen we voorstellen de doelstellingen van een participatieproces als volgt te definiëren:

1. de burgers in staat stellen een beter inzicht te krijgen in de projecten of het beleid en antwoorden te krijgen op de vragen die zij kunnen hebben;
2. de burgers in staat stellen bij te dragen tot de kwaliteit en de relevantie van het uitgevoerde project of beleid (of zelfs hun eigen projecten te ontwikkelen), rekening houdend met de diversiteit van de realiteiten en meningen;
3. de burgers in staat stellen kennis te nemen van de keuzes die op basis van hun bijdragen worden gemaakt.

Deze doelstellingen liggen echter niet vast in de tijd en zullen regelmatig moeten worden herzien om ze aan te passen aan de participatiepraktijk in Brussel en aan de toe-eigening ervan door de verschillende actoren. Zij helpen ook de evaluatie van hun kwaliteit te sturen door vast te stellen of die doelstellingen al dan niet zijn bereikt.

FOCUS OP PARTICIPATIE IN KWESTIES INZAKE TERRITORIALE ONTWIKKELING

Ook al stelt de Dienst Participatie zijn expertise ter beschikking van alle Brusselse besturen, ongeacht hun bevoegdheden, toch is het interessant om even stil te staan bij de ervaringen en behoeften in verband met de projecten en beleidsmaatregelen op het gebied van territoriale ontwikkeling in ruime zin.

Deze projecten maken deel uit van de projecten met veel ervaring in reglementaire en verplichte ruimten voor participatie.

Een paar voorbeelden:

- > Het *openbaar onderzoek* en de *overlegcommissie* die worden georganiseerd binnen de domeinen stedenbouw, erfgoed, mobiliteit of milieu;
- > de *Duurzame wijkcontracten (DWC)* met hun benadering van renovatie die gebaseerd is op de participatie van de bewoners als hefbomen en actoren van deze stadsherwaardering;
- > de *Stadsvernieuwingscontracten (SVC)* die, via hun algemene vergaderingen, tot doel hebben de inwoners te informeren over het vernieuwingsprogramma en de evolutie ervan;
- > de regelgevingsinstrumenten voor de wijziging van de bodem (*GBP, BBP, richtplannen van aanleg*) die gebaseerd zijn op voorafgaande informatie- en participatiemechanismen met vergaderingen met stedelijke actoren ter voorbereiding van het proces en de organisatie van uitwisselingen over de perimeter, de diagnose, de uitdagingen en de stedelijke doelstellingen.

Voor deze verschillende tools wordt vaak een beroep gedaan op de participatie van de burgers: openbare vergaderingen, informatie aan de buurtbewoners, verwerking van de schriftelijke bijdragen ... Zo zijn in het kader van het opstellen van de RPA's meer dan vijftig openbare vergaderingen georganiseerd, waarbij meer dan duizend burgers betrokken waren bij infosessies, uitwisselingen en debatten rond stadsprojecten. Sommige RPA's gingen ook gepaard met meer innovatieve participatieprocessen, zoals de RPA's Heyvaert, Herrmann-Debroux of Maximiliaan. Kwantitatief gezien vormen deze opeenvolgende stappen een volledig nieuw proces in het Brussels Gewest en weerspiegelen ze de wens van de wetgever om de burgers die betrokken zijn bij deze ontwikkelingen, systematisch te bevragen.

In het algemeen hebben deze processen echter enkele beperkingen. Zij zijn strikt gereguleerd, het is vaak verplicht zeer lange en complexe documenten aan de wijsheid van de burgers voor te leggen, ze laten weinig ruimte voor innovatie en moeten zich houden aan korte en strikte deadlines.

Het resultaat is dat de participatie maar al te vaak wordt gereduceerd tot een tegenstelling tussen voor- en tegenstanders van de projecten, waardoor NIMBY-verschijnselen worden versterkt, wat de slagvaardigheid van de overheid ondermijnt. Bovendien garanderen deze processen niet de participatie van de volledige diversiteit van de betrokken burgers en inwoners. De betrokkenheid van burgers en verenigingen bij participatieprocessen vereist ook dat hun vermogen om zich op deze wijze te organiseren nader wordt onderzocht. Ten slotte blijkt uit de huidige praktijk van participatieve processen dat er aanzienlijke personele en tijdsmiddelen nodig zijn om de vastgestelde doelstellingen volledig te verwezenlijken.

2.2. DE BEREIKBAARHEID VAN DE PROCESSEN EN DE INCLUSIE VAN DE DIVERSE DOELGROEPEN VERSTERKEN

Er zijn al heel wat initiatieven op het Brusselse grondgebied. Er werd wel vastgesteld dat de overheidsdiensten en de initiatiefnemers van de processen het over het algemeen moeilijk hebben om een impactvolle en inspirerende communicatie naar de burgers toe op te zetten.

De uitdagingen op het vlak van communicatie en informatie tijdens elke projectfase en binnen het gevoerde beleid – en die tot participatieprocessen leiden – zijn nochtans essentieel voor effectieve participatie, maar ook om buitenstaanders die niet bij het proces zijn betrokken, te informeren.

We kunnen niet ontkennen dat digitale instrumenten vandaag van wezenlijk belang zijn geworden om burgers te betrekken en te informeren. Maar digitaal is geen wondermiddel. In tegenstelling tot andere kanalen creëert het geen (of slechts een zeer beperkt) collectief gevoel. En het stelt ons evenmin in staat om een kwetsbaarder publiek te bereiken dat niet met digitale praktijken is vertrouwd.

Andere grote steden hebben deze uitdaging van complementariteit binnen communicatiemiddelen begrepen. De stad Buenos Aires bijvoorbeeld besteedt bijzondere aandacht aan het promoten van haar participatie-initiatieven door middel van publiciteitscampagnes voor een zeer groot publiek, zoals grote posters in de metro. Deze campagnes gaan echter hand in hand met lokale initiatieven op het terrein, met name in de wijken. Zonder deze initiatieven zouden de reclamecampagnes zeker niet hetzelfde effect hebben.

Het IT-instrument is ook een van de pijlers van participatie in Berlijn, een stad met een participatietraditie die teruggaat tot vele jaren voor de val van de muur. Het platform [Mein Berlin](#) vermeldt niet alleen alle lopende participatieprocessen, maar brengt deze ook met een zekere volledigheid in kaart en nodigt de burger uit om hieraan deel te nemen. Maar dit platform in Berlijn is slechts een uitstalraam. Elk stadsdeel heeft zijn eigen participatiehuis waar burgers elkaar kunnen ontmoeten, waar informatiebijeenkomsten worden gehouden en waar documentatie over de verschillende projecten kan worden geraadpleegd.

De stad Helsinki ten slotte gebruikt – weliswaar binnen een meer technische aanpak – virtuele middelen om haar bevolking aan te moedigen om deel te nemen aan de ontwikkeling van de stad. Een in 2017 gelanceerde *participation game* nodigde burgers uit om via participatieve budgetten deel te nemen aan besluitvormingsprocessen. Wat opmerkelijk is aan de ervaring in Helsinki is het gebruik van IT-instrumenten. Via een applicatie kunnen burgers hun projecten invoeren en voor het ene of het andere project stemmen, maar worden ze ook in realtime op de hoogte gebracht van overheidsbesluiten.

Naar het voorbeeld van Helsinki moet participatie in het Brussels Gewest innovatief zijn en van meet af aan rekening houden met de noodzaak om IT-instrumenten in zijn processen en communicatie te integreren.

Bovendien moet het gewest ervoor zorgen dat het de meer kwetsbare doelgroepen, die niet in staat zijn om via de digitale praktijk informatie te verkrijgen, bereikt. Ouderen, mensen die onderaan de sociaaleconomische ladder staan of zich in zeer precarie situaties bevinden, daklozen, mensen met een migrantenachtergrond, jongeren ... zijn mensen die het verst van participatie zijn verwijderd. Via een multikanaalstrategie moet er dus een zekere complementariteit van communicatieacties worden bereikt. Een dergelijke strategie omvat eveneens meer traditionele methoden die de uitdaging van inclusie en de strijd tegen de digitale kloof aangaan. In dit opzicht zijn de mechanismen en acties van het Brusselse verenigingsleven en meer bepaald van de sector van de permanente vorming zeer waardevol. Door hun aanpak en hun netwerken maken ze emancipatie en een kritische blik mogelijk en blazen ze de actiekraft van individuen ten dienste van een collectief nieuw leven in, precies waar het gewest bij de uitbouw van Brussel naar streeft.

Met een divers publiek werken, laat geen ruimte voor improvisatie. We moeten de codes en bijzonderheden van elk afzonderlijk doelpubliek kunnen begrijpen. Daarom moeten we op het terrein (op lokaal niveau) aanwezig zijn, zo dicht mogelijk bij de mensen.

Het experiment in Berlijn heeft deze uitdaging van lokale verankering duidelijk begrepen door participatiehuizen op te richten. Het is ook een goede manier om informatie die soms veel te technisch is en enkel toegankelijk voor een ingewijd publiek, te populariseren. Nabijheid, ten slotte, bevordert de betrokkenheid van de burgers door hen bewust te maken van kwesties waarvan de complexiteit en het technische karakter niet via de traditionele communicatiekanalen doordringen.

De betrokkenheid van een gemengd publiek vereist een gecoördineerde en voorbereide actie: een klimaat van vertrouwen scheppen, flexibel optreden, de belemmeringen voor deelname en de acties die we moeten ondernemen om deze weg te werken, identificeren en de uitdagingen, fasen en verwachtingen van het project populariseren. Houdingen als neerbuigendheid, manipulatie, een gebrek aan respect voor de wensen van de deelnemers (inclusief de wens om niet deel te nemen), haast, een gebrek aan respect voor wat er is gezegd ... moeten worden vermeden.

Ten slotte werden er in het kader van participatieprocessen via loting (panels, bijeenkomsten), die zo divers en inclusief mogelijk zijn, experimenten en denkoefeningen georganiseerd om de belemmeringen voor participatie weg te werken. We vermelden bijvoorbeeld vergoedingen, het gebruik van verschillende talen of vertalingen of de toegankelijkheid van de tijdstippen waarop bijeenkomsten plaatsvinden (opvang voor kinderen, latere tijdstippen enz.).

De Brusselse participatie moet al deze elementen en denkoefeningen in zijn participatieprocessen kunnen opnemen.

2.3 DE COÖRDINATIE, SAMENHANG, COHESIE EN COMMUNICATIE TUSSEN DE VERSCHILLENDE ACTOREN VAN DE PARTICIPATIE UITBOUWEN

We zien een toenemend aantal projecten en initiatieven met participatieprocessen op het grondgebied van het Brussels Gewest. Maar we zien ook een gebrek aan coördinatie tussen al deze initiatieven en een tendens om eigen projecten 'geïsoleerd' uit te werken, zonder samenhang of coherentie met wat er reeds aan de gang is of reeds werd bereikt en zonder gemeenschappelijk tijdschema.

Dit zijn echter onvermijdelijke uitdagingen voor de kwaliteit van de participatieprocessen. En als deze uitdagingen niet goed worden aangepakt, kunnen er negatieve gevolgen optreden:

- > initiatieven die niet of weinig bekend zijn bij de burgers;
- > initiatieven die weinig toegankelijk zijn voor burgers en weinig interesse wekken;
- > te veel lopende processen zorgen ervoor dat de burger 'overprikkeld' is en wordt ontmoedigd;
- > tijdverspilling en een gebrek aan samenhang tussen de projecten.

Ook benadrukken we het feit dat participatie niet in vooraf vastgestelde praktijken is vastgeroest. Met het oog op het kwaliteitsniveau en de doelstellingen ervan moet participatie evolueren en voortdurend worden gevoed door projecten, innovaties, positieve ervaringen of mislukkingen en dit tegen de achtergrond van evoluerende maatschappelijke vraagstukken en realiteiten van het leven.

Een beroep kunnen doen op evaluaties en goede praktijken, bestaande instrumenten uitbouwen of zichtbaar maken en kunnen beschikken over ruimten voor denkoefeningen en praktische opleiding tussen 'gelijken' zijn dus van essentieel belang voor de kwaliteit van de Brusselse participatie.

Het is inderdaad zo dat meer en meer academische cursussen de kop opsteken en dat er in België al enkele netwerken bestaan. Als we echter in het Brussels Gewest een echte participatiecultuur tot stand willen brengen, moeten we alle deskundigen en actoren (met inbegrip van de overheidsdiensten) kunnen verenigen in praktijken, concepten en een gemeenschappelijke 'perimeter' van participatie.

Wat instrumenten betreft, bestaan er al veel en moeten andere waarschijnlijk nog worden bedacht. De meeste zijn vrij van rechten, maar lijden onder een gebrek aan uitwisseling. Bovendien is sociale innovatie een gebied dat voortdurend evolueert en zich constant verbetert. Daarom is het belangrijk om up to date te blijven.

2.4 DE TECHNISCHE, MENSELIJKE EN FINANCIËLE MIDDELEN DIE AAN DE VERSCHILLENDE PROCESSEN WORDEN TOEGEWENZEN, VERSTERKEN

De overheid investeert vaak te weinig in participatieprocessen. Dergelijke processen vereisen echter de beschikbaarheid van deskundigen, communicatiemiddelen en logistieke en personele middelen.

Elk proces is anders. Het is dus van essentieel belang dat we over alle nodige vaardigheden en diensten beschikken zodat we kunnen streven naar de meest geschikte participatieve opzet en de meest relevante instrumenten, afhankelijk van het project, de doelstelling, de doelgroep en het tijdschema.

De komst van een Dienst Participatie in het Brussels Gewest kan een belangrijke rol spelen om processen te faciliteren en oplossingen te implementeren die kostendeling, schaalvoordelen en tijdswinst mogelijk maken.

Om aan te tonen dat burgerparticipatie een investering is in plaats van een kostenpost is het belangrijk dat we de nadruk leggen op de meerwaarde van een goed participatieproces: tijdswinst (minder conflicten en belemmeringen later), kwaliteitswinst (project beter afgestemd op gebruik en praktijk) en economische winst op lange termijn.

3. CONCLUSIE VAN DE DIAGNOSE

De Dienst Participatie moet als permanente strategie in elk van zijn acties herinneren aan de meerwaarde van participatie als onderdeel van overheidsprojecten. Ook moet de dienst aandringen op transparantie over de uitdagingen en doelstellingen die eigen zijn aan deze participatie.

De bevindingen van deze diagnose zijn niet exhaustief. Ze zijn echter vaak onderling afhankelijk en kunnen meestal leiden tot kettingreacties van 'storingen' en mislukkingen binnen hetzelfde proces.

In reactie hierop moet de Dienst Participatie worden gezien als een echte facilitator die garant staat voor kwalitatief hoogstaande participatieprocessen. De dienst moet de ontwikkeling van een echte participatiecultuur aanmoedigen – van het meest lokale tot het meest regionale niveau – en participatieve ontwerpen, methoden en instrumenten promoten om tot het best mogelijke project te komen. Door de nadruk te leggen op de meerwaarde van een kwalitatief hoogstaand proces zal de dienst ook nieuwe projecten met nieuwe actoren kunnen opzetten.

Een van de werkgebieden van de dienst is de vraag hoe hij lopende processen zichtbaarder en begrijpelijker kan maken. De toegang tot informatie en opleidingen is essentieel voor de democratische participatie en de inclusie van verschillende doelgroepen.

De dienst is zich bewust van het gebrek aan wedijver en complementariteit tussen actoren, zowel tussen overheidsdiensten, tussen dienstverleners-facilitators als tussen deskundigen. Een expertisecentrum zijn, mensen samenbrengen en verenigen, zal een doorslaggevende uitdaging zijn bij de uitvoering van zijn opdrachten. De dienst kan niet anders dan alle actoren die hij moet aanspreken, op één en dezelfde lijn te brengen om nieuwe praktijken en een gedeelde en gecoördineerde visie op participatie tot stand te brengen.

Ten slotte moet hij de best mogelijke manieren voorstellen om de nodige middelen voor participatieprocessen te bundelen. Ook zal hij erop letten dat de autoriteiten zich bewust worden van de verkregen voordelen ten aanzien van de toegewezen financiële middelen.

III. OPERATIONALISERING

In de oriëntatienota die aan het parlement werd voorgelegd, identificeert de minister die met de nieuwe bevoegdheid van participatieve democratie is belast twee strategische doelstellingen waarbinnen de toekomstige acties van de dienst zullen worden verankerd. De huidige diagnose heeft de relevantie hiervan bevestigd.

1. VASTSTELLEN VAN EEN KADER DAT DE PARTICIPATIEVE DEMOCRATIE VERSTERKT

Om de cultuur en het gebruik van participatieve methodes bij de ontwikkeling van projecten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te versterken en te stimuleren, worden de volgende acties op touw gezet:

1. de ontwikkeling en ingebruikname van een internetplatform met:
  - een toolbox ;
  - een lijst van gerealiseerde en lopende participatie-initiatieven ;
  - een lijst van facilitators ;
2. de oprichting van de Dienst Participatie.

1.1. HET PLATFORM

Een onlineplatform zal ertoe bijdragen dat participatieprocessen toegankelijker en begrijpelijker voor het grote publiek worden. Een bijkomend doel is om de samenhang en cohesie van de initiatieven te versterken door informatie over lopende of gerealiseerde processen op één plaats te centraliseren. Hiervoor zal de dienst aandringen op het belang van de evaluatie van gerealiseerde processen en om de resultaten van deze evaluatie toegankelijk te maken. De uitdaging van participatie op het Brusselse grondgebied schuilt onder meer in de vraag hoe synergieën tussen processen tot stand kunnen worden gebracht en hoe de resultaten ervan kunnen worden geïmplementeerd. Zo zal het Brussels Gewest, naar het voorbeeld van Helsinki of Berlijn, via zijn onlineplatform een volledig, toegankelijk en transparant beeld van de lopende participatieprocessen kunnen geven.

Bovendien zal de dienst de verschillende opties onderzoeken die op het platform kunnen worden aangeboden. Hoewel het platform in eerste instantie is bedoeld als een uitstalraam en een plek om participatie in Brussel te promoten, kan het evolueren naargelang de behoeften en de technische haalbaarheid. Op deze manier wordt het een echt digitaal platform ter ondersteuning van de verschillende participatieprocessen (raadpleging, panel ...).

De creatie van een toolbox zal participatie ook voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk maken. Elk collectief of elke organisatie – particulier, openbaar of gemengd – die een proces wil opstarten, zal kunnen rekenen op beschikbare en toepasbare beginselen, technieken en methoden. De uitdaging op dit vlak zal erin bestaan om de bestaande instrumenten samen te brengen op basis van verschillende thematische filters en soorten projectverantwoordelijken. In een tweede fase zal de dienst ook zijn eigen

instrumenten kunnen creëren en vervolgens opleidingsmomenten aanbieden om de praktijken te helpen evolueren.

Aangezien participatie voortdurend in verandering is, zal de toolbox regelmatig geüpdatet worden en zal deze de nieuwste ontwikkelingen ter beschikking stellen. Ten slotte zal hij zorgen voor een zekere samenhang in de sector en een rol spelen bij het delen van de lessen die uit de verschillende ervaringen werden getrokken.

Door een lijst met de verschillende lopende processen online te zetten op het webplatform zullen deze ook meer zichtbaarheid krijgen. Het is eveneens te hopen dat dit initiatief zal bijdragen tot een zekere inclusie van doelgroepen die doorgaans worden uitgesloten door een gebrek aan informatie. Inclusie mag echter niet beperkt blijven tot deze passieve communicatie. Er zullen andere concrete stappen ondernomen moeten worden om de groep die doorgaans onder de radar van de participatie blijft en die niet vertrouwd is met de digitalisering te betrekken.

1.2. DE MIDDELEN VAN DE DIENST

Voorafgaand aan of tegelijk met de genoemde acties moet de dienst vooral de middelen voorzien om zijn ambities waar te maken en de zichtbaarheid en leesbaarheid van zijn optreden waarborgen.

Wat de human resources betreft, wordt voorrang gegeven aan de uitbreiding van het aantal teamleden om de geplande projecten en acties te kunnen lanceren. Hij moet ook nadenken over hoe hij zichzelf wil tonen aan de buitenwereld.

Duidelijke en coherente communicatie is essentieel voor het bestaan van de dienst en om als belangrijke speler in Brussel gezien te worden. De dienst Participatie moet ook pleiten voor sterke waarden die betrokkenheid en een gevoel van samen streven naar een gemeenschappelijk doel aanmoedigen. Het moet overwogen worden om een gezamenlijk handvest op te stellen dat wordt gedeeld door de overheidsinstanties die projecten ontwikkelen (met name de Brusselse gewestelijke instanties). Zo kan het overheidsoptreden participatieprocessen doen ontwikkelen en steun bieden aan een dienst die expertise, begeleiding en netwerkvorming tussen Brusselse actoren beoogt.

Ten slotte zal de dienst voor zijn ontwikkeling ook worden bijgestaan door een begeleidingscomité met deskundigen uit het maatschappelijke middenveld en de academische wereld. Zijn werking en opdrachten zullen in een huishoudelijk reglement worden vastgelegd. Dit comité zal de dienst in staat stellen zijn opdrachten en methoden te ontwikkelen en een langetermijnvisie op zijn optreden uit te werken.

Het zal ook al zijn deskundigheid aanwenden bij het opzetten en ontwikkelen van het netwerk van Brusselse en buitenlandse actoren.

2. HET ONTSTAAN VAN BURGERINITIATIEVEN AANMOEDIGEN

De dienst Participatie zal ten volle zijn ondersteunende rol moet spelen voor gewestelijke en lokale openbare instanties, alsook voor burgercollectieven. Daarbij moet hij de reglementaire beperkingen en opportuniteiten van de processen achterhalen en er een antwoord op bieden. Hij zal ook zijn optreden moeten verankeren om een reflex tot participatie op te wekken binnen de gewestelijke instanties.

Om deze twee doelstellingen te verwezenlijken, zal de dienst Participatie de volgende acties uitvoeren:

- > aangaan van een kaderovereenkomst met een reeks dienstverleners die de meest gevraagde diensten leveren tijdens participatieprocessen: facilitering, methodologie, aansturen, communicatie enz.;
- > bestuderen, monitoren en analyseren van de noodzakelijke behoeften op het gebied van participatie en de innovaties ervan ;
- > oprichten van een netwerk met verschillende publieke actoren op het gebied van participatie in het Brussels Gewest, België en het buitenland;
- > begeleiden van jaarlijks geselecteerde projecten.

Met de introductie van een kaderovereenkomst wil de dienst steun verlenen aan de overheden, verenigingen of collectieven die participatieve initiatieven wensen te ontplooiën, maar niet over de nodige middelen beschikken. Om een echte participatiecultuur te bevorderen en de kwaliteit van de ontwikkelde processen te verbeteren, maakt deze overeenkomst de stappen die voorafgaan aan het sluiten van specifieke overeenkomsten overbodig voor de initiatiefnemers van het project. Deze overeenkomst maakt het dus mogelijk om een reeks kwaliteitsvolle bureaus en deskundigen te identificeren en te selecteren die de meest voorkomende diensten in participatieprocessen leveren.

Door de regelgevende beperkingen en opportuniteiten voor de verschillende actoren op het gebied van participatie te monitoren en te bestuderen, zal de dienst Participatie de nodige mechanismen en behoeften kunnen identificeren om deze te overwinnen en de invoering van een kwaliteitsvolle participatie te versterken. De bovengenoemde toolbox maakt in dat opzicht ook praktijken mogelijk waarmee de aldus vastgestelde belemmeringen overwonnen kunnen worden.

De dienst Participatie zal ook werken aan de oprichting van een open netwerk met vertegenwoordigers van verschillende instanties en structuren die actief zijn op het gebied van participatie. Dit wordt een zeer strategisch proces, aangezien het gebaseerd moet zijn op wederzijds vertrouwen en legitimiteit die nog verworven moet worden naarmate de acties vruchten afwerpen. Dit netwerk zal niet alleen de uitwisseling van goede praktijken of innovaties versterken, maar ook voortdurend de behoeften en beperkingen van de Brusselse participatie ter discussie stellen.

Er zal ook aandacht worden besteed aan connecties en netwerken buiten België om op de hoogte te blijven van innovatieve initiatieven in het buitenland, maar ook om Brusselse initiatieven daar tot bloei te laten komen.

Via dit netwerk en deze monitoring zal de dienst de invoering van een participatiecultuur en de stimulering van participatieve dynamieken versterken, met name binnen overheidsdiensten die momenteel nog weinig bekend zijn met dergelijke praktijken. Door de voordelen en de meerwaarde van kwaliteitsvolle participatieprocessen onder de aandacht te brengen, moeten deze instanties in staat gesteld worden om deze processen te vermenigvuldigen.

Het staat vast dat de acties en tools van de dienst Participatie voor iedereen beschikbaar zullen zijn. De dienst zal tot slot echter ook meer gepersonaliseerde ondersteuning bieden aan bepaalde overheidsprocessen, die jaarlijks gekozen worden. Deze specifiekere ondersteuning zal de dienst in staat stellen rechtstreeks in contact te staan met de lopende processen, waardoor ze de algemene opvolging, de aanbevelingen en hun concrete toepassingen beter op elkaar kan afstemmen. De projecten die de dienst individueel wil begeleiden, zullen elk jaar aan de regering worden voorgelegd. De dienst zal een methodologie voorstellen om de prioriteiten te bepalen.

2.1. FOCUS OP DE INCLUSIE VAN DE DOELGROEPEN

Uit de diagnose die in het vorige hoofdstuk aan bod kwam, bleek duidelijk dat de representativiteit van de burgers en de inclusie van de verschillende doelgroepen belangrijke uitdagingen zijn voor de dienst Participatie.

Als het om inclusie binnen een project gaat, is het in de eerste plaats van belang te kunnen vaststellen om welke doelgroepen het echt gaat en om de specifieke behoeften voor hun participatie te bepalen.

Zo is het nodig om voor de start van elk participatieproces de identiteit van de Brusselaars die men wil betrekken en bereiken, vast te stellen. Zijn het mensen met de Belgische nationaliteit, die stemrecht hebben, die in het Brussels Gewest wonen? Zijn het jongeren, vrouwen, ouderen, de meest kwetsbaren? Afhankelijk van die vaststelling moeten de initiatiefnemers van het project verschillende strategieën toepassen. De definitie van de beoogde doelgroepen zal de dienst in staat stellen om tools aan te reiken die afgestemd zijn op deze vaststelling.

Een voorbeeld is de ontwikkeling van het digitale platform van de dienst, dat alle lopende participatieprocessen verzamelt en dat de kwaliteit van de informatie over de projecten kan verbeteren en de betrokkenheid van bepaalde nieuwe doelgroepen vergroten.

Een ander voorbeeld zijn de nieuwe praktijken die in het Brussels Gewest ontstaan om via loting en de implementatie van deliberatieve processen tot meer inclusie en representativiteit te komen. Deze garanderen een willekeurige steekproef die representatief is voor het demografische profiel van de gemeenschap en streven zo naar meer diversiteit en een grotere verscheidenheid aan standpunten binnen een project. De dienst moet de ontwikkeling van deze processen ondersteunen, die, hoewel ze soms bepaalde vooroordelen vertonen wat de doelgroepen betreft, vernieuwend zijn in termen van een inclusief democratisch debat.

De dienst Participatie zal er voortdurend naar streven tools en methodes te ontwikkelen om de doelgroepen die over het algemeen minder participeren te betrekken. Zoals het experiment in Berlijn heeft aangetoond, is het noodzakelijk om zo dicht mogelijk bij de leefomgeving een lokale verankering te ontwikkelen, als we de betrokkenheid en participatie van bepaalde doelgroepen willen stimuleren. In dat verband is het van essentieel belang om een beroep te doen en voort te bouwen op de legitimiteit en de netwerken van de lokale en gemeentelijke actoren (participatiehuizen, culturele centra, plaatselijke verenigingen, centrum van sociale samenhang enz.). De dienst zal hiervoor pleiten en deze samenwerking via netwerkvorming trachten te bevorderen.

Door deze grotere focus op de inclusie van de verschillende doelgroepen hoopt de dienst ervoor te zorgen dat iedereen die zich wenst uit te drukken de mogelijkheid en de zin krijgt om te participeren en hen in staat te stellen zich te emanciperen en betrokken te raken bij de ontwikkeling van het Brussels Gewest.

3. PLANNING

		ACTIES	INHOUD/DELIVERABLE	EINDE VAN DE ACTIE	O.D
S.D. 1 VASTSTELLEN VAN EEN KADER DAT DE PARTICIPATIEVE DEMOCRATIE VERSTERKT	OPRICHTING VAN DE DIENST	Aanstellen van een deskundigencomité	Benoeming en oprichting van een deskundigencomité om de dienst en diens ontwikkeling te ondersteunen	2022	O.D. 1.3.: Bepalen van een passende manier om de acties op het gebied van de participatieve democratie te coördineren en een team van 'facilitatoren' ter beschikking van de overheid te stellen
		Voltooien van de aanwerving van teamleden voor de dienst Participatie	Het team van de dienst Participatie is compleet	2023	
		Ontwikkeling van de identiteit en de communicatiemethodes van de dienst	De dienst Participatie heeft een identiteit binnen perspective.brussels en naar buiten toe (visuele identiteit, aanwezigheid op sociale media, waarden ...)	2023	
	CREËREN EN ONLINE PLAATSEN VAN HET PLATFORM	Ontwikkelen van een webplatform	Creëren van een webplatform, een lijst met lopende participatieprojecten, een toolbox en diensten/facilitatoren voor de uitvoering van kwaliteitsvolle participatieprocessen	2023	O.D. 1.1. : In kaart brengen van de dynamieken die reeds in het Brussels Gewest aanwezig zijn O.D. 1.2. : Ontwikkelen van een participatieve en collaboratieve toolbox

		ACTIES	INHOUD/DELIVERABLE	EINDE VAN DE ACTIE	O.D
S.D. 2: AANMOEDIGEN VAN HET ONTSTAAN VAN BURGERINITIATIEVEN	ONDERSTEUNENDE ROL VOOR GEWESTELIJKE EN LOKALE OPENBARE INSTANTIES, ALSOOK VOOR BURGERCOLLECTIEVEN	Introduceren van een kaderovereenkomst dat het uitvoeren van participatieprocessen vereenvoudigt	Opstellen van een bestek met verschillende diensten voor de uitvoering van kwaliteitsvolle participatieprocessen en introduceren van de overeenkomst	2022	O.D. 2.1. : Identificeren van en een antwoord bieden op de regelgevende beperkingen en opportuniteiten O.D. 2.4. : Bevorderen van een participatieve reflex binnen gewestelijke instanties
		Opbouwen van een netwerk van Brusselse actoren op het gebied van participatie	Organiseren van momenten voor ontmoeting, uitwisseling, samenwerking en reflectie over de praktijken ...	2023	
		Begeleiden van de participatieprocessen	<ul style="list-style-type: none"> - Selecteren van de 2 projecten die begeleid worden - Een nota aan de regering waarin de te steunen projecten in 2024 worden voorgesteld 	2023	
		Bestuderen, monitoren en analyseren van de noodzakelijke behoeften op het gebied van participatie en de innovaties ervan	Monitoren van de praktijken, analyse en opstellen van artikels, communicatie en uitwisseling met de actoren ...	2024	